

Hüseyin Şengül: 15'ler ve Maria'nın Trajedisi

Posted on 06/05/2020

Niğde, 1979 yılı.

Niğde Cezaevi'nde bana bir mahkûmu gösterdiler. “Bak, işte bu adam Yahya Kâhya'nın adamıdır. Mustafa Suphi'yi katledenlerden biri de, bu gördüğün adamdır”.

Zayıf, uzun boylu, ince yüzlü, kemer burunlu, Doğu Karadeniz insanının tipik özelliklerine sahip, takribi 80 yaşlarındaki bu mahkûma ilkin, bir tarihi şahsiyet gözüyle baktım.

Karşımda Mustafa Suphi ve 14 yoldaşını* katleden biri, yaşlılığına paralel bir yavaşlıkla volta atmaya çalışıyordu. Hafif kambur, saç sakalı beyazlamış bu adama karşı, bir soğukluk duydum. Konuşmak, sormak da gelmedi içimden. Zaten beyni sulanmış ve kimseyle de pek konuşmayan biridir dediler.

Trabzon! 1921 yılı.

İttihatçı örgütlenmenin ve çetelerinin en güçlü olduğu yer.

Trabzon İskeleler Kâhyası Yahya Reis, çete örgütlenmesinin başı. Reis, Samsun'dan Trabzon'a, kıyının tek hâkimi. Öyle büyük bir zenginliğe sahip ki, vilayetteki birkaç otomobilden birisi kendine ait.

Bakü'den Ankara'ya gelmek için hareket eden Mustafa Suphi ve arkadaşları, Erzurum tren istasyonunda önceden örgütlemiş büyük bir protestoyla karşılanır. Şehre sokulmadan, Trabzon'a yönlendirilir.

Mustafa Suphi ve arkadaşlarının yolculuk boyunca yaşadıkları ve onların ölüme gönderilmeleri sürecini, başta Kazım Karabekir olmak üzere, Ankara bilir ve örgütler.

Heyet, Maçka'dan Trabzon'a girerken, Değirmendere mevkiinde çevrilir.

28 Ocak 1921.

Devlet güçleri, halkı galeyana getirmiştir. Yahya Kaptan, adamlarıyla birlikte Değirmendere'de olup, idareyi ele almıştır.

Mustafa Suphi ve arkadaşlarını, daha önceden hazırlanmış bir takaya bindirir, kendisi de adamlarıyla birlikte bir başka takaya biner. Güya bu taka yolculuğu, Ankara tarafından istenmeyen komünistlerin (Bolşeviklerin) Batum üzerinden tekrar Bakü'ye gönderilmeleri içindir.

Heyhat! Bu bir ölüm yolculuğudur ve iki mil açıklarda, 28 Ocak'ı 29 Ocak'a bağlayan gece Mustafa Suphi ve 14 arkadaşı vurularak, kesilerek, taş bağlanıp denize atılarak öldürülürler.

Şimdi karşımda gördüğüm adam da, bu eylemin içinde yer alan bir çeteciydi.

Buraya kadar her şeyi bir sınıf savaşının, siyasal mücadeleler tarihinin bir sonucu olarak görüyordum. Evet, bu olay her ne kadar vahşice bir cinayet (Sahi, cinayetin vahşice olmayanı var mı?) olsa da, siyasal zorun binlerce örneğinden biriydi.

15'lerin katliamı kahrediciydi.

Ama ben, bu olaydaki asıl trajediyi (ya da bana trajik geleni) çok sonradan, Emrah Cilasun'un, Belge Yayınlarından çıkan "Mustafa Suphi ve Yoldaşlarını Kim Öldürdü" kitabını okuduğumda öğrendim. Ve orada yazılanlardan yararlandım.

Ah Maria!

Türkiye Komünist Partisi (TKP) kayıtlarında adı “Meryem” olarak geçen Maria.

M.Suphi'nin Rus uyruklu eşi, yoldaşı.

Maria'nın adı TKP kayıtlarında neden Meryem olarak geçiyor ki?

Bakü'den Ankara'ya gitmek isteyen TKP'li grubun içerisinde o da var.

Trabzon'da takaya o da bindiriliyor. Tıpkı Salhaneye götürülen hayvanlar gibi ve hemen herkes, bunların Kaptan'ın adamlarınca kesileceğini biliyor.

Diğer herkes öldürülürken, Maria, sağ olarak geri getiriliyor.

Yahya Kaptan, Maria'yı kapatıyor. Bir süre sonra Maria'yı, Nemlizade Ragıp Bey'e veriyor.

Daha sonra o yüce vatansever çete reisi Yahya Kaptan, Maria'yı Rizeli kabadayılara “hediye” ediyor.

Maria orada öldürülüyor!

Mustafa Suphi ve arkadaşları bir kez ölürken Maria, yüzlerce kez ölüyor!

Kimdi bu kadın, nasıl biriydi?

Günlerce düşündüm Maria'yı. Çeşit, çeşit kurguladım kafamda.

İdeallerinin uğruna mı, sevdiğinin uğruna mı düşmüştü sonu belirsiz ve tehlikeli yollara.

Yoksa her ikisi de mi sarmıştı Maria'nın yüreğini?

Nasıl bir kadındı Maria?

Sevdiğinin ve yoldaşlarının kıyımına tanıklık ederken, içine düştüğü çaresizliğin yıkılmaz duvarlarını yıkmak, özgürlüğe uçmak için kim bilir nice kanatlar vurdu, kıyasıya ve kanatasıya?

Ölüm korkusunu belki müthiş haykırışlarla kasmaya, belki de korkuların en büyüğü olan ölümü, müthiş sessizliğinin içine bastırarak gömmeye çalıştı.

Demek Karadeniz'de ölüm bir başkaydı; gri ve hırçın!

Ölmek!

Maria'yı öldürmediler, ama ona daha beterini yaptılar!

Bir kere ölmek, bin kere ölmeye yeğ midir?

Eşinin ve yoldaşlarının katilinin tecavüzüne maruz kalmak, başkalarına satılmak ve kadınlığının onurunun paramparça edilişi...

Bir hayat, bir hayat ki insanlığın geleceğine dair taşınan umut ve mücadele iradesinin çapulcular elinde yok edilişi: Trajik olan ölüm değil, ölümün biçimi!

Günlerce düşündüm Maria'yı. Çeşit, çeşit kurguladım kafamda.

Her defasında bir serçe geldi gözümün önüne; ürkek, pır pır bir yürek!

Mustafa Suphi ve arkadaşlarının ölümünden daha çok acı duydum Maria'nın ölümüne.

Bakın hele çetecilerin raconuna.

Feodal eşkıyanın raconunda kadına ilişmek yokken, İttihatçı "vatansever" çeteci Yahya Kâhya, katillik rütbesine bir de tecavüzcü rütbesini ekliyor.

Soygunculuktan aldığı rütbeleri söylemeye bile gerek yok. Bütün bu olanların İttihatçılığın namına uygun olduğunun binlerce örneği var. Künyesini 1915 Ermeni katliamıyla yazan İttihatçıların rütbelerinin parlaklığı, suçlarının ağırlığıyla yarışıyor.

Bir de Moskova ile Ankara'nın, Lenin ile ve Mustafa Kemal'in ilişkilerini düşündüm. Bu katliam üzerine Moskova'nın hiçbir ciddi tepkisi yok ve ilişkiler aynı minval üzerine yürüyor.

Sovyetlerin Trabzon Konsolosu'nun bir iki cılız protestosu ki, tümüyle formaliteden ibaret.

Ankara bu cesareti nereden buldu? Evet, konjonktür Ankara'nın lehine ama Ankara'nın da içinde bulunduğu bir yığın sorun varken, Suphi'lerin katline nasıl cesaret ettiler? Sovyetler ile Ankara Hükümeti arasındaki ilişkilerde bu cinayet ile Enver Paşa'nın Bakü'deki Doğu Halkları Kurultayı'na katılmasına da hep bir mim koydum.

İnsan dediğin ne ki, devlete kurban olsun! Varsa tarihin bir kanalizasyonu, işte orada akan bu anlayıştır. Demeyin bana taktikti, stratejiydi falan. İnsan dediğin ne ki...

Mariaların trajedisinde iktidarların hançeri saplıdır.

Üsküdar Ahmet Çelebi mahallesinden Ethem Nejat (İzmir Maarif Sadr-ı Sabıkı), Erzincanlı Aşçıoğlu Bahaeddin (Muallim), Uşak'ın Hacı Hüseyin Mahallesinden Kasım Hulusi, Sürmene'nin Asu Kariyesinden Kıratioğlu Maksut, Cihangirli Hilmioğlu İsmail Hakkı

(Doktor), Van Erciřten Ahmetođlu Hayrettin (Nefer), Bandırma Manyas Nahiyesinden Hakkı Bin Ahmet Ali (Topçu Yüzbaşı), İstanbullu Emin Şefik (Mühendis), Kadıköylü Tefvik Bin Ahmet (Tayyare Yüzbaşı), Manısalı Kazım Bin Ali (İhtiyat Zabiti), Erzincan'ın Akdağ Kariyesinden Hatipođlu Mehmet, İzmir Tilkilikten Hacı Nustafaođlu Mehmet, Kandıralı Cemil Nazmi Bin İbrahim, Maria (Mustafa Suphi'nin eşi)

Kaynak: bianet.org